

Magna Carta, prir. i preveo David Carpenter, Penguin, London 2015., 594 str.

Ukoliko je netko posjetio Ujedinjeno kraljevstvo 2015. godine nije mu nedostajalo obljetnica za proslavu. Obilježavale su se i bitke kod Agincourta (1415.) i Waterlooa (1815.), ali je, možda najmonumentalnije, proslavljena 800. obljetnica Velike povelje sloboda (*Magna carta*). U Ujedinjenom kraljevstvu povelja ostaje dokument mitske važnosti, vrlo slične Zlatnoj buli Andrije II. (1222.) za Ugarsku. Kako je priređivač ovog novog prijevoda David Carpenter istakao u svom predgovoru i odličnom i sadržajnom popratnom komentaru, isprava ostaje moćno oružje uvijek kad se čini kako su građanske slobode ugrožene od preravnih vlada. Tako su lijevo orijentirane novine *Guardian* 2005. naslovile nosivi članak protiv mogućnosti zadržavanja osoba osumnjičenih za terorizam u pritvoru kroz 90 dana "Štiteći Magnu cartu" (VIII). U stvarnosti je, pak, *Magna Carta* bila samo jedan od više trinaestostoljetnih dokumenata poput ugarske Zlatne bule, aragonskih *fueros* i Statuta iz Pamiersa (1212.), "koji su težili ograničiti kraljevsku svemoć".*

Postoje četiri sačuvana izvornika *Magne carte*. Dva od njih su u British Library, dok se dva čuvaju u katedralnim arhivima u Salisburiju i Lincolnu. Carpenterovo izdanje i prijevod povelje (36-69) donosi latinski tekst s usporednim engleskim prijevodom. Latinski tekst je onaj primjerka iz Lincolna. Carpenterovo objašnjenje zašto je izabrao baš taj primjerak je dvostruk: prvo, on je najljepše napisan (32), i drugo, ta verzija je oduvijek i bila namijenjena čuvanju u Lincolnu, što dokazuje pojava pripisa 'LINCOLNIA' dvaput na poledini povelje. Carpenter priznaje da njegov prijevod "nije suštinski različit" (34) od onog koji se nalazi u izdanju J. C. Holta (*Magna Carta*, drugo izdanje, Cambridge, 1992.), ili od niza drugih engleskih prijevoda povelje. Vrlo slično Holtovom tekstu, Carpenterovo izdanje upućuje čitaoca na odgovarajuće odjeljke u dva druga ključna suvremena dokumenta: Članke baruna i Povelju od 1225. godine. Oni koji su upućeni u ranija izdanja će, stoga, ovdje naći mnogo toga što im je već poznato. Ipak, velika vrijednost Carpenterovog novog izdanja je što je on pokazao kako je povelja izvorno bila strukturirana u poglavlja i, ključno, kako su ta poglavlja povremeno dijeljena u pododjeljke. Uobičajena podjela na numerirana poglavlja nastala je tek kada je William Blackstone priredio izdanje teksta u 18. st., a prije toga podjela na poglavlje mogla se samo očitati iz upotrebe pojačanog velikog slova na njihovom početku. Carpenter upozorava da Blackstonova podjela ne odgovara strukturi izvornika, u velikoj mjeri zato jer je on kreirao ili eliminirao podjele u skladu sa svojim interesima. Blackstonova primarna motivacija za to je bila namjera da uskladi poglavlja *Magne carte* s odgovarajućim poglavljima Članaka baruna. Kroz takvu podjelu poglavlja povelje Blackstone je također zamaglio činjenicu da su pojedina poglavlja bila i dalje dijeljena. Carpenterovo novo izdanje jasno ispravlja taj problem.

Carpenterovi komentari su naglašeno više nego zbirka eksplanatornih bilježaka. Umjesto toga to je potpuni prikaz povijesti povelje i, štoviše, Engleske u ranom 13. stoljeću. Razmjern Carpenterovog postignuća je jasno vidljiv kad se uzme u obzir da se tekst *Magne Carte* objavljuje u drugom poglavlju, što ostavlja trinaest drugih poglavlja da informiraju čitaoca o povelji i njezinom razdoblju. Prvo poglavlje uglavnom se bavi s tekstualnim problemima. Među njima je najzanimljivije da on smatra da je jedan od izvornika koji se danas čuvaju u British Library bio poslan u katedralu u Canterburiju 1215. godine. Treće poglavlje pokriva izvore koje se može koristiti kako bi se rekonstruirala vladavina Ivana Bez Zemlje. Poglavlja 4 i 5 ispituju strukturu engleskog društva u 13. st. kroz prizmu sadržaja povelje posvećenog barunima, Židovima, vitezovima, seljacima, i tako dalje. U poglavlju 6 Carpenter govori o kraljevskoj vlasti. Pri tome iskazuje izuzetno široki pogled na taj problem gledajući na sve moguće

* Martyn Rady, Hungary and the Golden Bull of 1222, *Banatica*, god. 24, br. 2, Timișoara 2014., str. 87-108 (88).

administrativne, pravne i logističke ustanove, uključujući sve odjele vlasti odgovorne za hranu i piće koji su trebali biti toliko važni u slučaju kralja "poznatog po svom darežljivom gostoprimitstvu" (161). Sedmo poglavlje tiče se vladavine kralja Ivana i kako je "loše, u očima kraljevih podanika, počelo prevladavati" (189), iako započinje s korisnim nacrtima vladavina Henrika I., Henrika II. i Rikarda I. Osmo poglavlje pobliže razmatra Ivanovu vladavinu u odnosu prema suvremenim shvaćanjima kako kralj treba vladati i odakle te ideje dolaze, poput vi-teških, pravnih i vjerskih izvora. Carpenter se pokušava oprijeti shvaćanju Ivanove vladavine kao "opresivne i tiranske" (276) u poglavlju 9. Pri tome je važan moment to da on pokušava dokazati kako vrlo često raspravljani susret baruna u Bury St Edmundsu, koji opisuje jedino Rikard od Wendovera, nije održan 20 studenog 1214., nego je vjerojatnije da je održan oko 19 listopada 1214. godine. Poglavlje 10 objašnjava stavove koje su baruni imali o Ivanu, te kako su se i zašto oni razvili u pravcu u kojem jesu, dok je poglavlje 11 posvećeno rekonstrukciji onog što se dogodilo na Runnymedu. U poglavlju 12 Carpenter prolazi kroz teškoće s kojima se provođenje sadržaja povelje i krizu koja je uslijedila, a poglavlje 13 pokriva razdoblje od Ivanove smrti u listopadu 1216. do stvaranja Magne carte iz 1225. godine. U posljednjem poglavlju, Carpenter razmatra implikacije koje je Magna Carta imala za englesku politiku i društvo 13. st., primjećujući kako je njezin utjecaj u to doba "zaista bio velik. Slobodno se može reći kako postoji 'prije' i 'poslije' nje u engleskoj povijesti" (449).

Osamstota obljetnica Magne carte u Ujedinjenom kraljevstvu je imala veliki utjecaj. Organizirani su znanstveni skupovi, održavana predavanja, postavljane izložbe, među kojima ona u British Library nije bila najmanje važna, i brojne knjige su izdane kako bi se vremenski poklopile s obljetnicom i proslavama. Među posljednjima, svezak Davida Carpentera je bez sumnje najznačajnije postignuće.

Christopher Nicholson

Regesten Kaiser Sigismunds (1410-1437), sv. 1, Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken Mährens und Tschechisch-Schleisens, prema rukopisu Wilhelma Altmanna priredio Petr Elbel, Böhlau Verlag, Wien – Köln – Weimar 2012., 304 str.

U češkim zemljama razdoblje između 1410. i 1437. je nerazrješivo povezano s husitskom revolucijom, husitskim ratovima i posljednjim vladarom iz dinastije Luksemburg, Žigmundom. To je jedan od razloga zašto su dokumenti Žigmundove carske kancelarije jedan od ključnih izvora za razumijevanje tog vremena. Do sada je najveća zbirka regesta za Žigmundovu vlast bio rad *Regesta Imperii XI. Die Urkunden Kaiser Sigismund (1410-1437)*, koji je u dva sveska sastavio i objavio njemački povjesničar i muzikolog Wilhelm Altmann između 1896. i 1900. godine. Altmannova regesta kroz stotinu godina nisu ništa izgubila na važnosti za proučavanje Žigmundove vladavine, ali je istovremeno jasno da pojedini dijelovi traže reviziju i ispravke. Češki povjesničar Petr Elbel, docent na Masarykovom sveučilištu u Brnu (pročelnik Odjela projekta Regesta Imperii u Brno) i viši znanstveni suradnik radne skupine Regesta Imperii pri Austrijskoj akademiji znanosti, uspješno se prihvatio tog izuzetno teškog zadatka. U posljednjoj verziji Žigmundovih regesta on je nanovo posložio, sastavio i učinio dostupnim dokumente koji se čuvaju u moravskim i češko-šleskim arhivima. To je zbirka organizirana po teritorijalnom principu čuvanja izvornika dokumenata, ali po svom sadržaju oni pokrivaju šire područje. Tako se dio njih bavi problemima povezanim s Ugarsko-Hrvatskim kraljevstvom, a neki od njih se čak i izravno tiču hrvatskih gradova (poput Zagreba i Senja) ili plemićkih i velikaških obitelji (Frankapani, Celjski, i sl.). U usporedbi s Altmannovim većim djelom, objavljenim u dva sveska s više od 1.000 stranica ukupno, ovaj rad može se činiti